

2016

דדנה של ישראל לשגשוג כלכלי וחדותי

סיפור ב-25 תרשימים

עורכים: איתמר יקיר ומיכאל שראל

פורום קהלת לכלכלה • ינואר 2017 | טבת תשע"ז

דרכה של ישראל לשגשוג כלכלי וחברתי
סיפור ב־25 תרשימים

© כל הזכויות שמורות לפורום קהלת (ע"ר)
עיצוב ואיור: אהרון פרידמן, סטודיו דוב אברמסון

נדפס בישראל תשע"ז-2017

ISBN: 978-965-7674-33-8

זרנה של ישראל לשגשוג כלכלי וחברתי

סיפור ב- 25 תרשימים

עורכים:

איתמר יקיר ומיכאל שראל

הופק על-ידי פורום קהלת בחסות קרן תקווה

מהדורה מקוצרת • ינואר 2017 | טבת תשע"ז

השתתפו בהכנת החוברת:

ד"ר מיכאל שראל • ראש פורום קהלת לכלכלה

כיהן ככלכלן הראשי במשרד האוצר והממונה על הכנסות המדינה, מחקר וקשרים בינלאומיים. עמד בראש אגף כלכלה ומחקר בקבוצת הראל ביטוח ופיננסים. עבד בקרן המטבע הבינלאומית (IMF), בבנק ישראל ובמשרד האוצר. בעל תואר דוקטור בכלכלה מאוניברסיטת הרווארד, ותואר ראשון בהצטיינות במדעי המחשב ובכלכלה מהאוניברסיטה העברית.

ד"ר אשר מאיר • ראש המחלקה הכלכלית בפורום קהלת

מילא שורה ארוכה של תפקידים ככלכלן באקדמיה (במרכז האקדמי לב), במגזר הציבורי (בממשל רייגן), במגזר הפרטי, ובמכוני מחקר כגון ברוקינגס והבנק העולמי. בין תחומי המחקר שלו בקהלת: מדיניות דיור והתיישבות; חקלאות; אשראי צרכני.

עוזרי מחקר:

ירדן מימון, סטודנט לתואר ראשון בתכנית פכ"מ (פילוסופיה, כלכלה ומדע המדינה) ובמסלול הישיר לתואר שני במנהל עסקים באוניברסיטה העברית.

דניאל ווד, סטודנט לתואר ראשון בתכנית פכ"מ באוניברסיטה העברית.

שמואל אפלבוים, סטודנט לתואר ראשון בתכנית פכ"מ באוניברסיטה העברית.

עורכי הספר והמחברים של כל פרקיו מבקשים להודות לאורי כץ, עומר מואב, לב דרוקר, מרק פלדמן ומאיר רובין על הערותיהם המועילות.

איתמר יקיר • חוקר בפורום קהלת לכלכלה

בעל תואר שני במדיניות ציבורית, ותואר ראשון בתכנית פכ"מ (פילוסופיה, כלכלה ומדע המדינה) ותכנית אמירים למצטיינים במדעי הרוח, שניהם מהאוניברסיטה העברית. כעמית של מכון מילקן, התמחה באגף תכנון ומחקר של משרד הרווחה. קודם-לכן שימש כיועץ כלכלי לגופים ממשלתיים.

איציק פנחס • חוקר בפורום קהלת לכלכלה

סטודנט לתואר שני בכלכלה בתכנית המצטיינים באוניברסיטת בן-גוריון בנגב. בעל תואר ראשון בכלכלה ופילוסופיה מאוניברסיטת בן-גוריון בנגב. שימש ככלכלן בשירות התעסוקה הישראלי וברשות המסים.

אמיר פדר • (לשעבר) חוקר בפורום קהלת לכלכלה

דוקטורנט בכלכלה, באוניברסיטת נורת'ווסטרן. בעל תואר שני בכלכלה מהתכנית המשותפת של אוניברסיטת תל-אביב והאוניברסיטה העברית, ותואר ראשון בכלכלה והיסטוריה מאוניברסיטת תל-אביב.

הצלחות

- במהלך העשור האחרון ניכר שיפור משמעותי במצב שוק העבודה הישראלי. שיעור האבטלה ירד ושיעור ההשתתפות גדל. בשני חתכים אלו מדורגת ישראל בקבוצה המובילה בקרב המדינות המפותחות.
- למרות שרבים מן העובדים שהצטרפו בשוק העבודה במהלך שנות ה-2000 היו בעלי מיומנות נמוכה, השכר הריאלי הממוצע גדל במהלך השנים האחרונות ב-15%.
- המגמות העיקריות בשוק העבודה ובהכנסה הובילו לשיפור ברמת החיים הממוצעת של משקי הבית ולירידה במדד אי-השוויון, במיוחד במונחים של הכנסה כלכלית.
- המס האפקטיבי על העבודה בישראל נמוך בהשוואה למדינות מפותחות אחרות.
- הפחתת שיעורי מס החברות בישראל התקיימה במקביל לגידול בהכנסות הממשלה ממש זה.
- למרות שהפערים בהישגים הלימודיים בין מגזרי האוכלוסייה השונים עדיין אינם מבוטלים, חל שיפור משמעותי בשיעור הזכאים לבגרות ברשויות הערביות, ובמיוחד ברשויות הדרוזיות.
- מערכת הבריאות בישראל מספקת שירותים ברמה גבוהה על-אף רמות נמוכות יחסית של תשומות והוצאה.

מכשולים

- פער הפריזון בין ישראל למדינות מפותחות אחרות גדל מאז 1980. תהליך זה הושפע בין השאר מחסמים גבוהים המאפיינים את השוק הישראלי; ומהעובדה ששיעור ניכר מהצעירים הישראליים חסרי כישורים בסיסיים.
- גברים חרדים ונשים ערביות מאופיינים ברמות שכר ובשיעורי תעסוקה נמוכים, ללא תלות ברמת ההשכלה. פערים אלו מיתרגמים לפערים משמעותיים בהכנסה לנפש של המגזרים העיקריים בחברה הישראלית.
- חלקם של היהודים הלא-חרדים באוכלוסייה צפוי להתכווץ באופן משמעותי בעשורים הקרובים, במקביל לגידול בחלקם של החרדים באוכלוסייה. אם הרמות הנוכחיות של תעסוקה ושכר של המגזרים החרדי והערבי יותרו בעינן ההכנסה לנפש בישראל תהיה נמוכה ב-15% מהפוטנציאל (בהינתן הרכב האוכלוסייה הנוכחי).
- ללא שינויים נוספים בגיל הפרישה, משך החיים בגימלאות צפוי לגדול פי 1.5 עבור גברים ואף יותר מכך עבור נשים.
- הוצאות החינוך של ישראל קרובות לחציון המדינות המפותחות, אך ביצועי המערכת עודם נמוכים למדי בהשוואה בינלאומית.

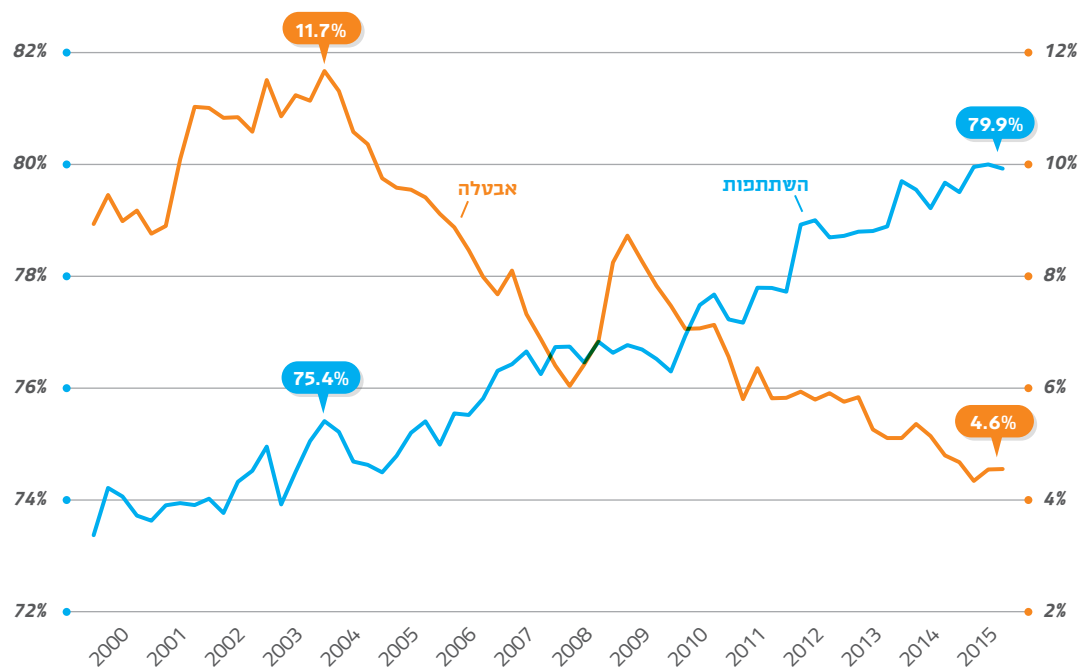

הצלחות

שיעור ההשתתפות ושיעור האבטלה, גילאי 64-25 נתונים רבעוניים משורשרים, מנוכי עונתיות

מקור: בנק ישראל

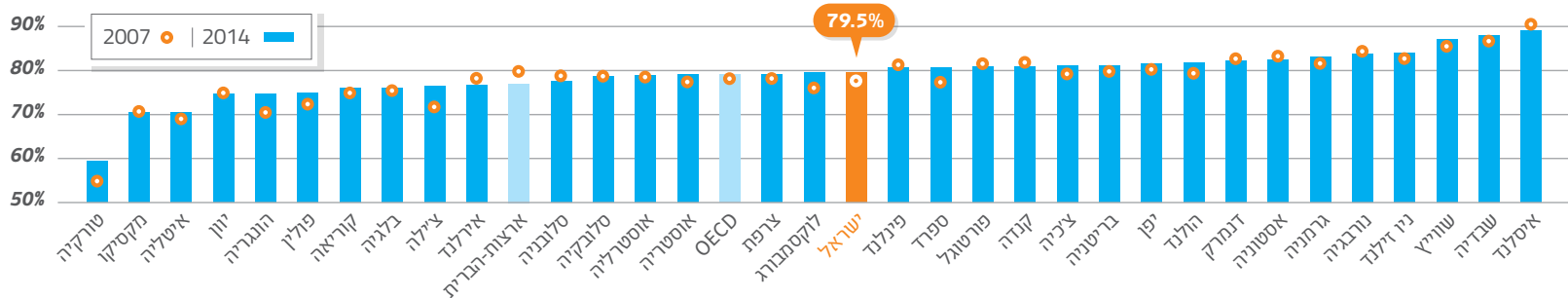
השילוב של ירידה בשיעור האבטלה ועלייה בשיעור ההשתתפות משקפים את ההתחזקות המרשימה של שוק העבודה בעשור האחרון.

שוק העבודה הישראלי התאושש במהירות מהמשבר הכלכלי העולמי והוא נתון בשיפור מתמשך במשך יותר מעשור. על כך מעידות, בין היתר, המגמות בשיעורי ההשתתפות והאבטלה.

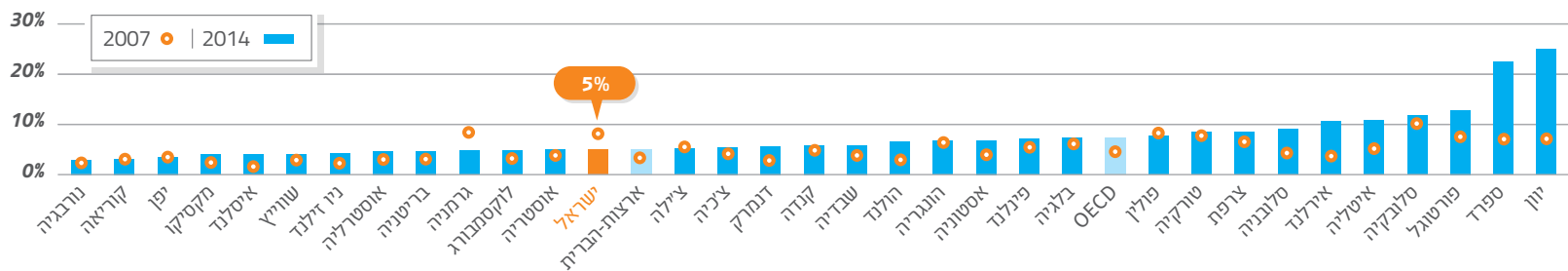
הקטנת התלות בקצבאות וכניסתם של רבים לשוק העבודה הביאה בשלב מאוחר יותר לגידול ברווחתם. תהליך זה בלט במיוחד בקרב עובדים בעלי רמת מיומנות נמוכה ותורם לירידה בשיעור העוני ובשיעור האי-שוויון.

שיעור האבטלה בישראל נמוך ושיעור ההשתתפות בכוח העבודה גבוה, גם בהשוואה למדינות מפותחות אחרות.

שיעור ההשתתפות (גילאי 25-64), ישראל ומדינות ה-OECD

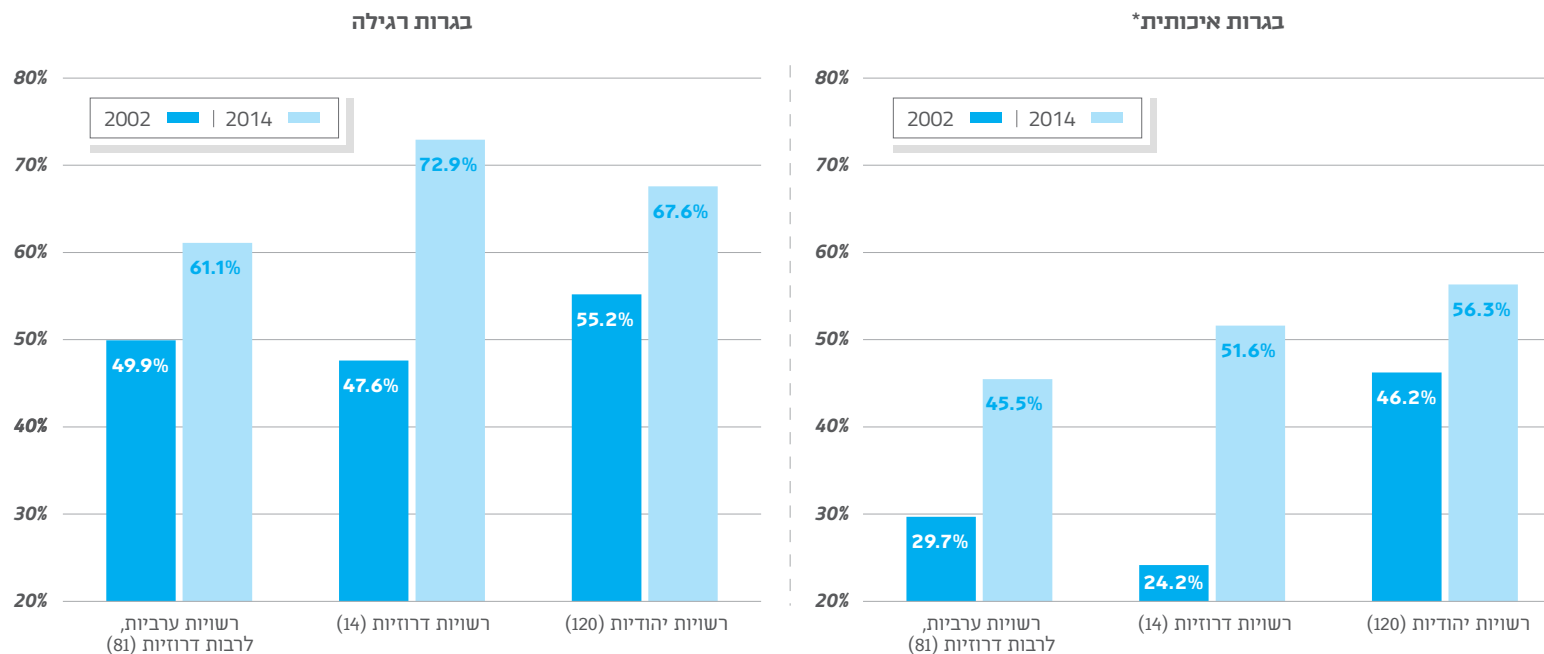
שיעור האבטלה (גילאי 25-64), ישראל ומדינות ה-OECD

מקור: OECD.Stat (לשני התרשימים)

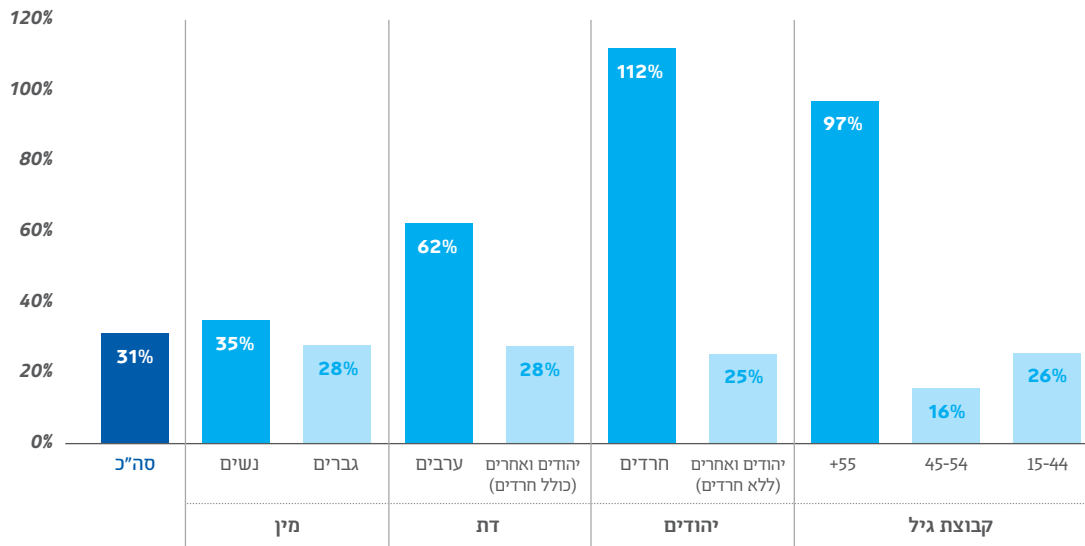
ברשויות הערביות חל שיפור בזכאות לבגרות אך הן עדיין בפיגור בהשוואה לרשויות היהודיות. יוצאות מכלל זה הרשויות הדרוזיות, שבהן שיעור הזכאים לבגרות עלה במידה ניכרת בשנים האחרונות.

שיעור זכאות לבגרות בקרב 201 ערים ומועצות מקומיות

* בגרות איכותית הינה בגרות העומדת בדרישות הסף האוניברסיטאיות

שיעור השינוי במספר השכירים בקרב קבוצות אוכלוסייה שונות בין השנים 2002-2011

בעשור האחרון בלט שיעורם של נשים, ערבים, חרדים ומבוגרים בקרב המצטרפים החדשים לשוק העבודה.

האוכלוסיות שנכנסו בשיעורים גבוהים לשוק העבודה מאופיינות בשכר נמוך, על רקע הניסיון המועט בעבודה ורמת הכישורים הנמוכה יחסית לאוכלוסיות הוותיקות.

עובדה זו גרמה לכך שהגידול בשכר הממוצע במשק היה נמוך בהשוואה למצב זה שבו לא היה חל שינוי דרמטי כל כך בהרכב העובדים.

* חרדים - לפי מוסד לימודים אחרון

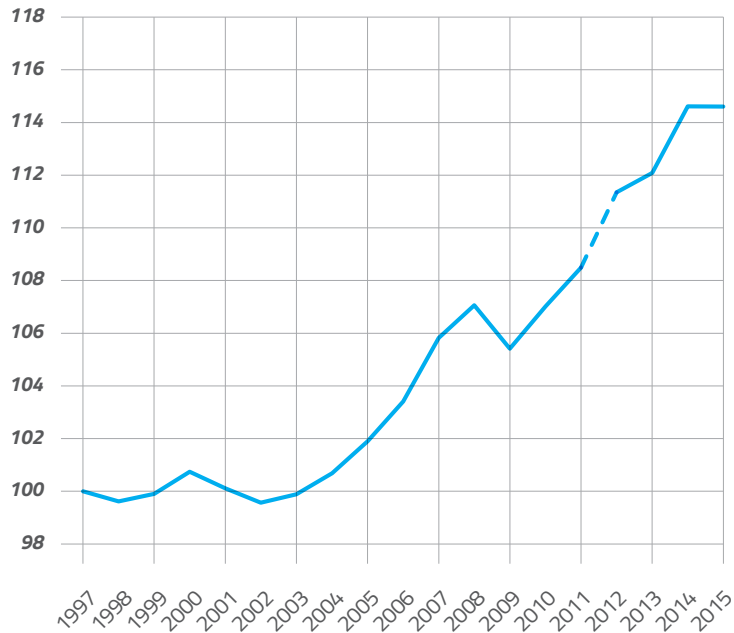
מקור: עיבודי פרום קהלת לכלכלה לנתוני סקרי ההכנסות של הלמ"ס

השתתפות מגזרים שונים בשוק העבודה עלתה באופן דרמטי בין השנים 2002 ו-2011

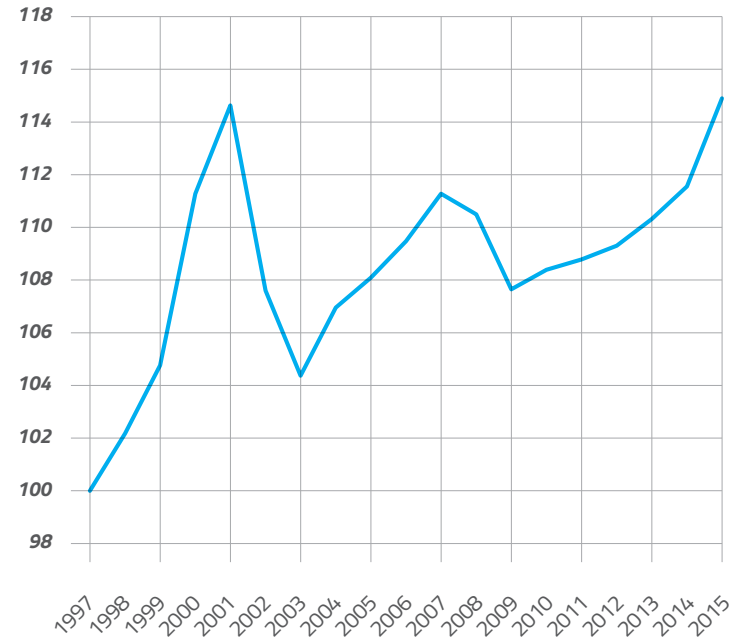

השכר הריאלי ברוטו עלה בחדות בשנים האחרונות, וב-2015 עבר אף את הרמה החריגה של 2001. בתקופה שבין 1997 ל-2015 עלו גם השכר וגם שיעור התעסוקה בכ-15%.

שיעור התעסוקה בגילאי 25-64 (מדד, 1997=100)

השכר הריאלי הממוצע (ברוטו) למשרת שכיר, (מדד, 1997=100)

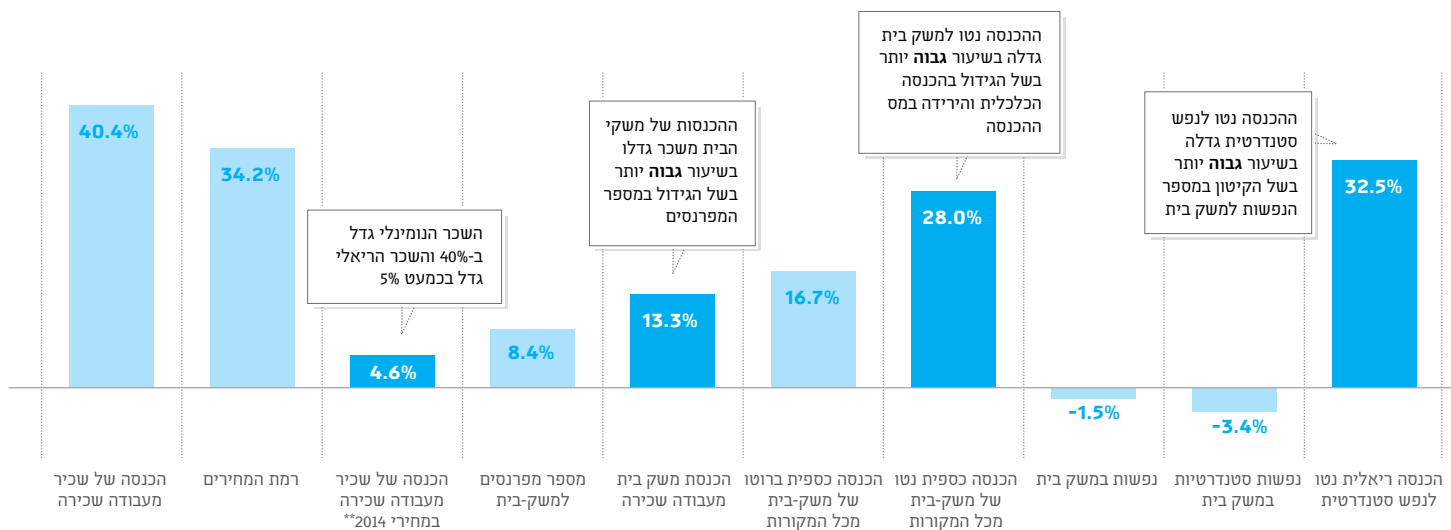
*הבחירה בשנת 1997 כשנת הבסיס מבוססת על הדמיון בפערי התוצר (המרחק של התוצר בפועל מהתוצר בתעסוקה מלאה) שבין המחצית השנייה של שנות ה-90 ובין השנים האחרונות. מקור: עיבודי פורום קהלת לכלכלה לנתוני בנק ישראל (תרשים ימני) ולנתוני הלמ"ס (תרשים שמאלי)

רמת החיים הממוצעת של משק-הבית עלתה במידה ניכרת ב-15 השנים האחרונות. שינוי זה הושפע מכמה תהליכים שחלו בו-זמנית.

השינוי במאפיינים כלכליים וסוציו-דמוגרפיים של משק-בית שבראשו שכיר, בין 1999 ל-2014*

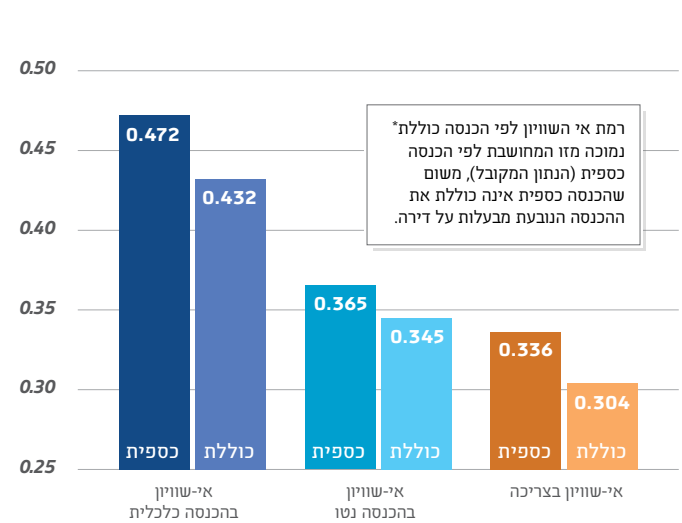
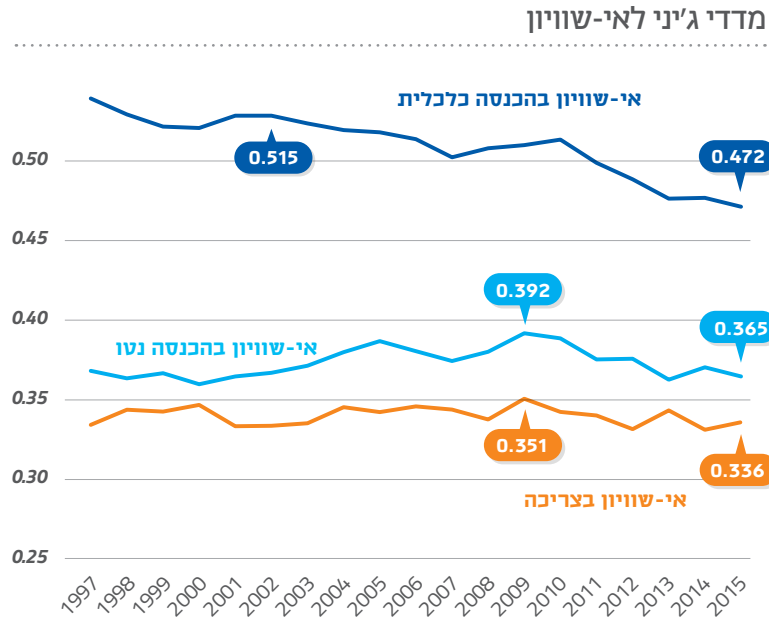

* נבחרה שנת 1999 בשל החריגות של שנת 2000 בנתוני ההכנסות במשק.

** השכר הריאלי לשכיר גדל בשיעור נמוך יותר בהשוואה לשכר למשרת שכיר שבתקופה זו גדל בכ-6%.

אי-השוויון בהכנסה כלכלית קטן בעשור החולף במידה ניכרת: אי-השוויון בהכנסה פנויה ובצריכה ירד במתינות.

מדדי ג'יני לאי-שוויון
לפי סוג הכנסה, 2015

* "הכנסה כוללת" - הכנסה כספית ושאינה כספית (הכנסה בעין), לרבות זקיפות עבור הכנסות הנובעות משימוש בדירור עצמי.

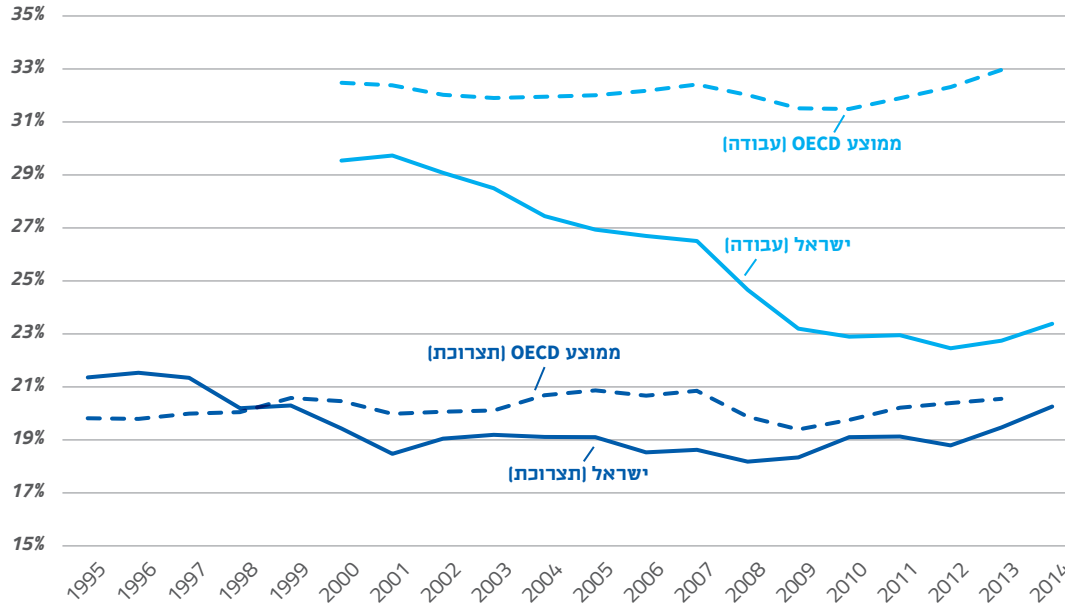
המסים האפקטיביים* על עבודה נמוכים בהשוואה למדינות מפותחות אחרות.

שיעור המס האפקטיבי על עבודה בישראל פחת באופן ניכר: שיעורו בשנת 2000 עמד על 30%, וב-2013 הוא עמד על 23%, נמוך ב-10 נקודות האחוז מהשיעור הממוצע במדינות ה-OECD.

המס האפקטיבי על תצרוכת עמד בסוף שנות התשעים על כ-21% - מעל לרמה הממוצעת במדינות ה-OECD. בשנות האלפיים פחת שיעורו לכ-19%, רמה נמוכה במקצת בהשוואה למדינות מפותחות אחרות.

בשנת 2014 נרשמה עלייה קלה בשיעורים האפקטיביים של שני סוגי המסים.

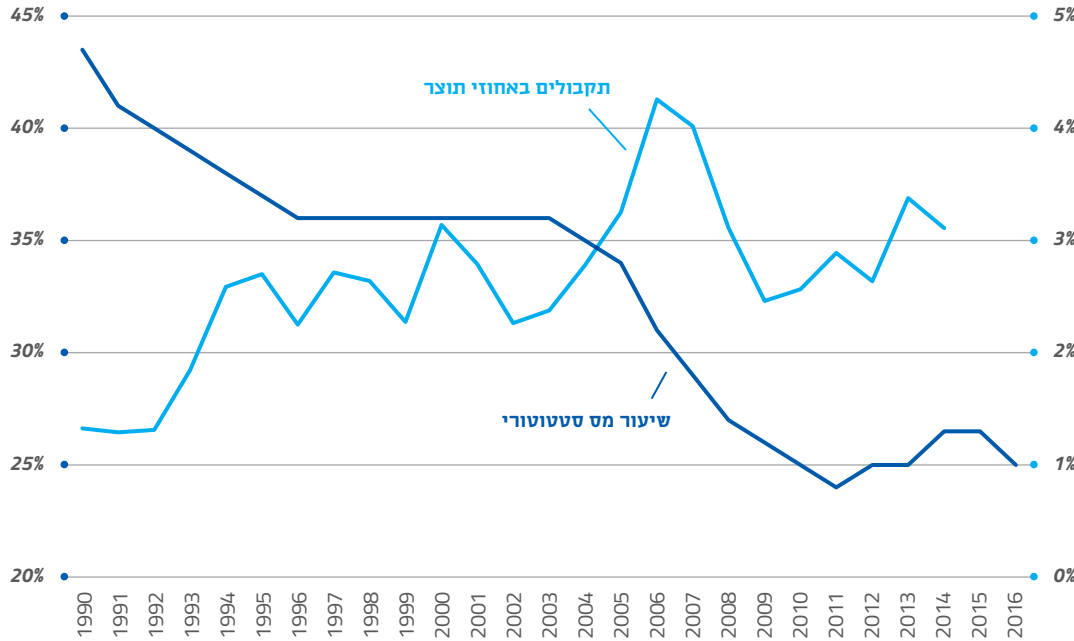
שיעורי המסים האפקטיביים על עבודה ותצרוכת**

* שיעורי המס האפקטיביים - המסים שנגבו בפועל יחסית לבסיס המס - משפיעים במידה ניכרת על פעילותו של המשק. משום כך, המדיניות הכלכלית צריכה להביאם בחשבון. כמו-כן, השוואה בינלאומית של שיעורי מס סטטוטוריים (השיעורים הקבועים בחוק) אינה מציגה את התמונה בשלמותה, שכן מדינות נבדלות זו מזו במבנה מערכת המס, ברמת ההטבות וההנחות שכלולות בה.

** הניתוח נעשה לפי השיטה המוצגת במנדוזה ואחרים (Mendoza et al., 1994). השנים המופיעות בכל סדרה הן השנים שיש נתונים זמינים עבורן, וממוצע מדינות ה-OECD אינו כולל את איסלנד, לוקסמבורג, טורקיה, מקסיקו ויוון.

מס החברות בישראל

הקטנת שיעורי מס חברות בישראל הייתה מתואמת עם גידול בהכנסות הממשלה ממס זה.

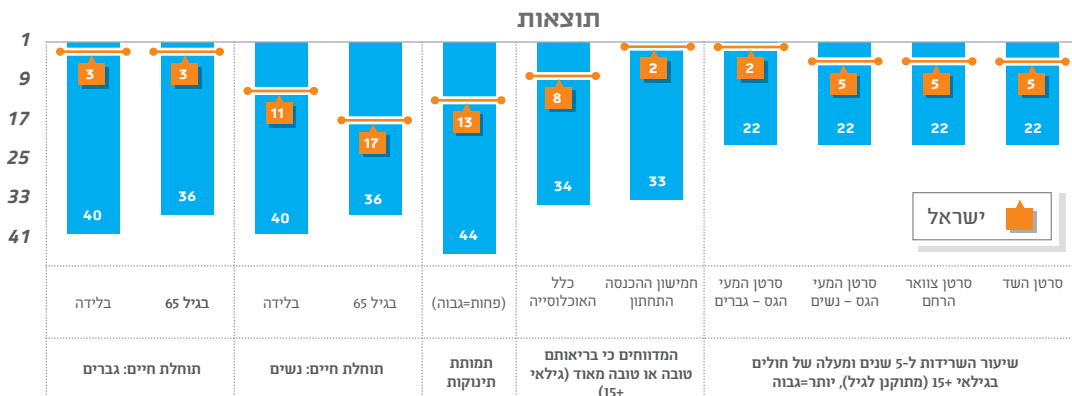
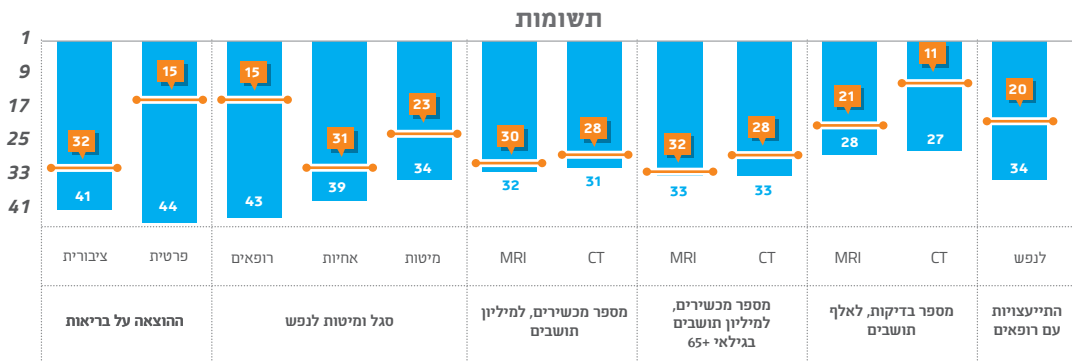
בין שנת 1996 לשנת 2003, לאחר תקופה ממושכת של הפחתה, עמד שיעור מס החברות הסטטוטורי (שיעור המס הקבוע בחוק) על 36%. כחלק מצעדי מדיניות שנועדו להתמודד עם המשבר של תחילת שנות האלפיים, הוחלט על המשך הפחתתו של מס החברות, ובשנת 2011 עמד שיעורו על 24%.

בעקבות המסקנות של ועדת טרכטנברג הופסק יישום מתווה ההפחתה בשיעור מס החברות, ובשנת 2014 הועלה שיעור המס ל-26.5%. בשנת 2016 הוא הופחת שוב ל-25%, ובשנים הקרובות צפויה הפחתה נוספת: ל-24% ב-2017 ול-23% ב-2018.

בד בבד עם ההפחתה בשיעור מס החברות בעשורים האחרונים גדלו הכנסות הממשלה ממס זה.

מערכת הבריאות הישראלית מצליחה לשמר רמת תוצאות גבוהה על אף רמה נמוכה יחסית של הוצאה ותשומות.

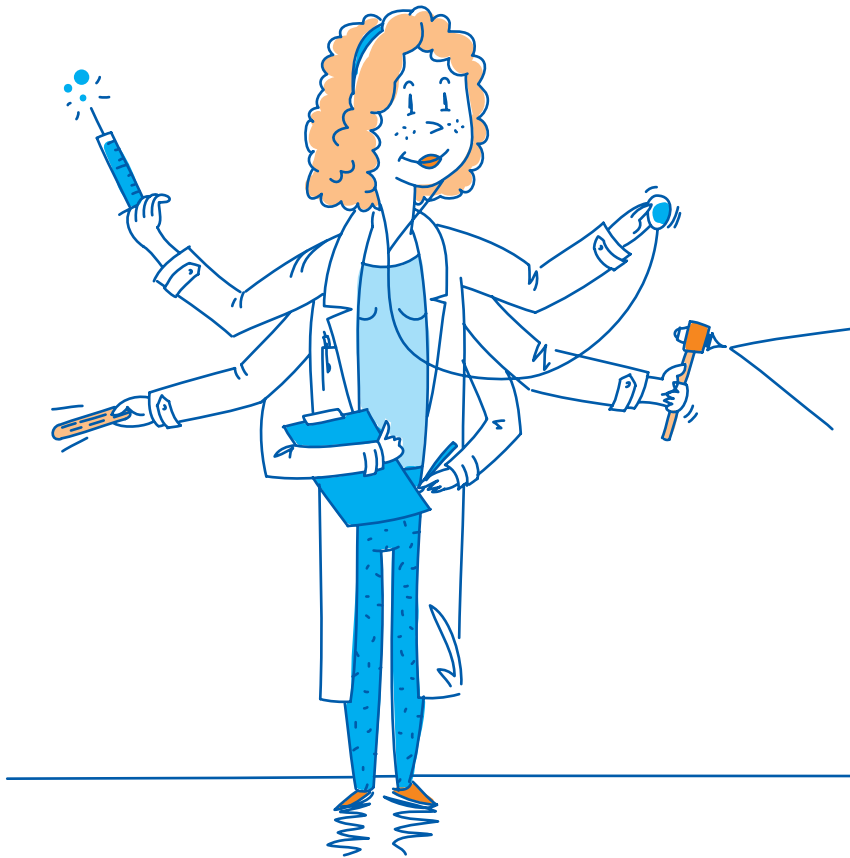
דירוגה של ישראל במדדים שונים של מערכת הבריאות ומספר המדינות לגביהן קיים נתון בכל מדד, 2013 או השנה האחרונה הזמינה

ישראל היא מדינה מובילה בתחום הבריאות. הדבר ניכר הן במדדים המסורתיים והכלליים כמו תוחלת חיים, אך גם במדדים נקודתיים יותר, שרק כמה מהם מוצגים בתרשים, כמו דיווח עצמי על מצב בריאות ושיעור השרידות של החולים במחלות קשות. הרמה הגבוהה של התוצאות ניכרת אף על פי שמבחינת היקף ההוצאה והתשומות ישראל נמצאת ברוב החתכים בתחתית הדירוג.

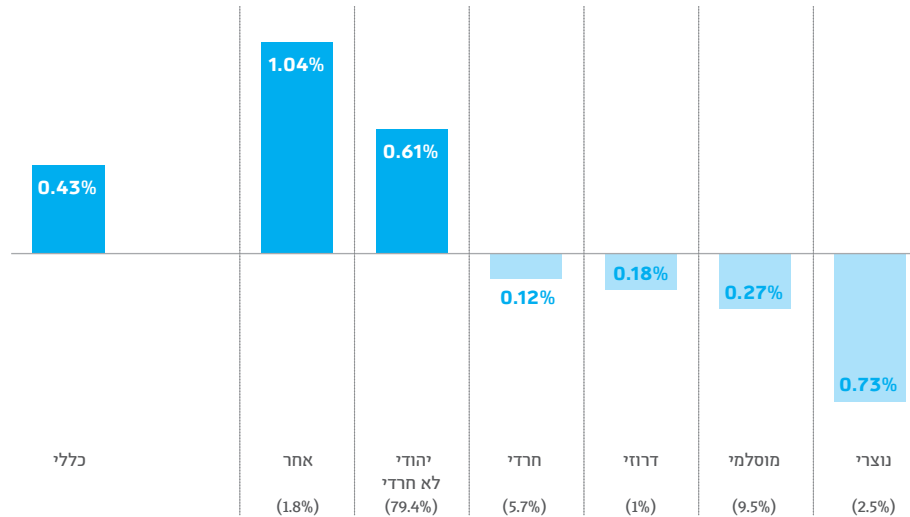
האוכלוסייה הצעירה יחסית של ישראל משפיעה על היקף ההוצאה, אך אינה מסבירה את כל הפער בהשוואה בינלאומית.

ההסברים לפער בין תשומות לתוצאות כוללים, בין היתר, את האיות הגבוהה של כוח האדם הרפואי ואת רמת היעילות של המערכת בהקשרים קליניים ומנהליים.

עליאף רמת הוצאה
נמוכה יחסית, מערכת
הבריאות הישראלית
מספקת תוצאות טובות

שינוי שנתי ממוצע במספר החדרים למגורים למשק-בית, לפי מגזר, 2006-2013**

ירידה בצפיפות הדיור: מספר החדרים הממוצע של משקי-בית בישראל גדל בשנים האחרונות.

בניתוח באמצעות רגרסיה נבחנה המגמה של מספר החדרים הממוצע למשק-בית בשנים 2006-2013, בכלל האוכלוסייה ובמגזרים שונים, תוך התחשבות בשינוי במבנה משקי-הבית (על רקע מגמת הירידה במספר המבוגרים ובמספר הילדים במשקי-הבית). בתקופה זו חלה ירידה בצפיפות המגורים: מספר החדרים למגורים למשק-בית גדל ב-0.43% בממוצע בשנה. בקרב המגזר היהודי הלא-חרדי הגידול השנתי הממוצע היה ניכר יותר (0.61%). עם זאת, בקרב המגזרים האחרים (החרדי* והערבי) חלה עלייה בצפיפות המגורים.

* חרדי - לפי מוסד לימודים אחרון.

** מתחת לכל קבוצה, מצוין שיעורה במספר הכולל של החדרים למגורים במדינה.

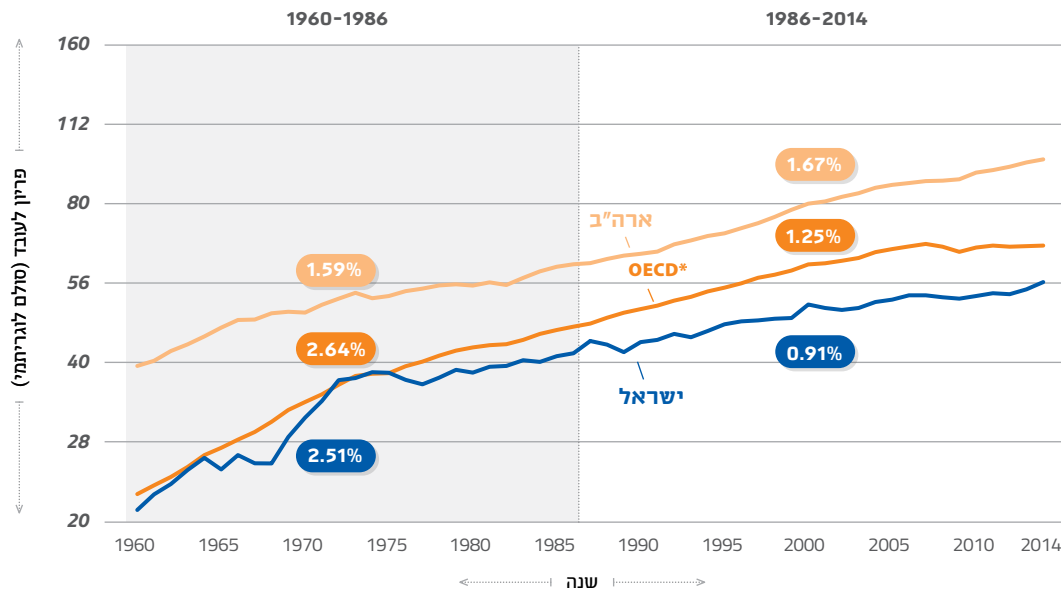

מנשולים

פריון לעובד, אלפי דולרים קבועים 2005, מתוקני כוח קנייה (PPP), 1960-2014**

מאז 1960 לא הצטמצמו הפערים בפריון העבודה בין ישראל למדינות מתקדמות אחרות, ומסוּך שנות השמונים הפער אף גדל.

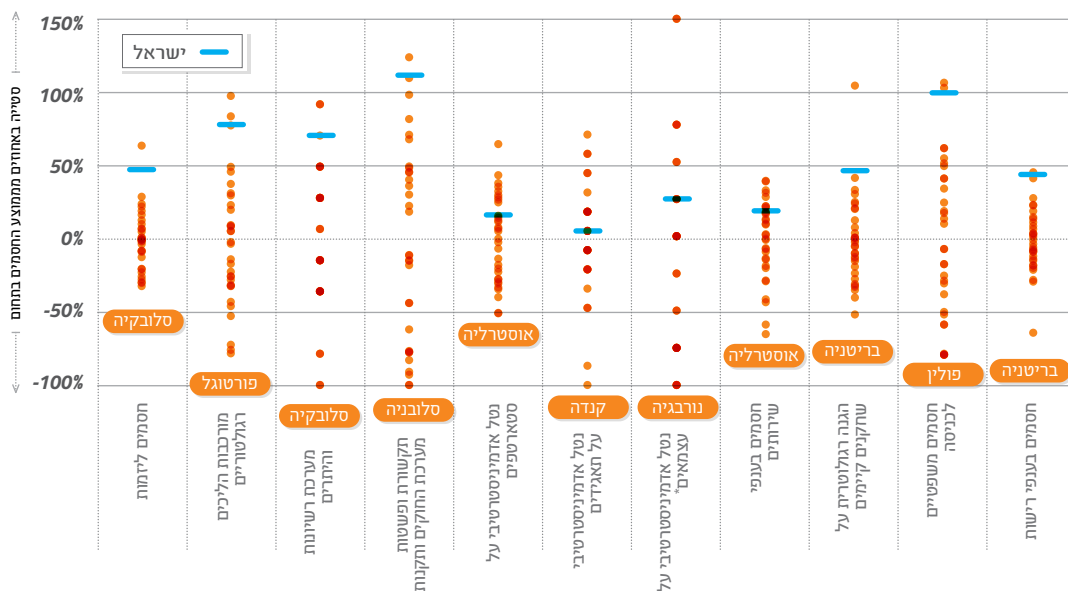
על פי רוב, במדינה בעלת פריון נמוך מזה של מדינות דומות מתרחשת "התכנסות מותנית" – סגירה הדרגתית של הפער בפריון. הדבר נובע מכך שכשרמת ההון נמוכה יחסית אזי ההשקעה כדאית יותר, וקל יותר לחקות טכנולוגיה קיימת מאשר להמציא אותה. למרות זאת, כבר יותר מעשרים שנה הפער בפריון בין ישראל ליתר המדינות המפותחות, ובמיוחד בין ישראל לארצות הברית, אינו מצטמצם; למעשה הוא אפילו מתרחב.

* ממוצע כלל מדינות ה-OECD למעט צ'כיה, אסטוניה, פולין, סלובקיה, סלובניה, ניו זילנד והונגריה
 ** בבוועות מוצג שיעור השינוי השנתי הממוצע בכל אחת משתי תקופות משנה.

החסמים לכניסה וליציאה של עסקים בישראל הם מהגבוהים ביותר במדינות ה-OECD

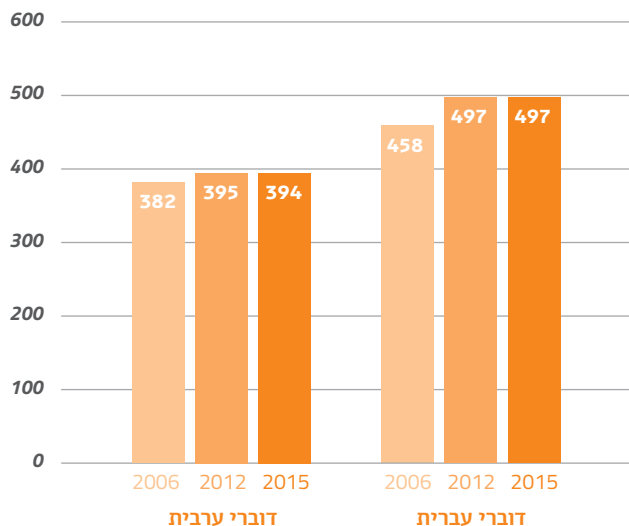
חסמים לכניסה ויציאה של עסקים מונעים הקצאה נכונה של המשאבים במשק. החסמים הללו מקשים על פירמות מצליחות לצמוח ועל פירמות חדשות ופורות. על פי כמה מדדים לפירמות חדשות ופורות. על פי כמה מדדים של ה-OECD, בישראל יש חסמים רבים מאוד לכניסה ויציאה: בשבעה מתוך 11 המדדים ישראל נמנית בין שלוש המדינות בעלות החסמים הגבוהים ביותר.

חסמים לכניסה ויציאה, 2013*

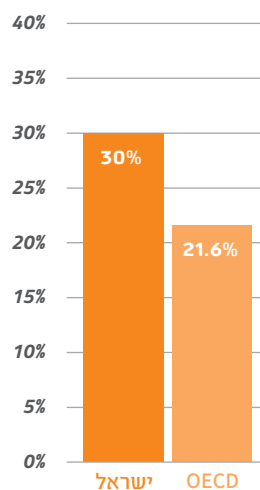

* המדינות ששמותיהן מצוינים הן המובילות בכל קטגוריה.

תוצאות מבחני PISA
לשנים 2012, 2006, ו-2015**

שיעור התלמידים עם
ציון נמוך ב-2015*

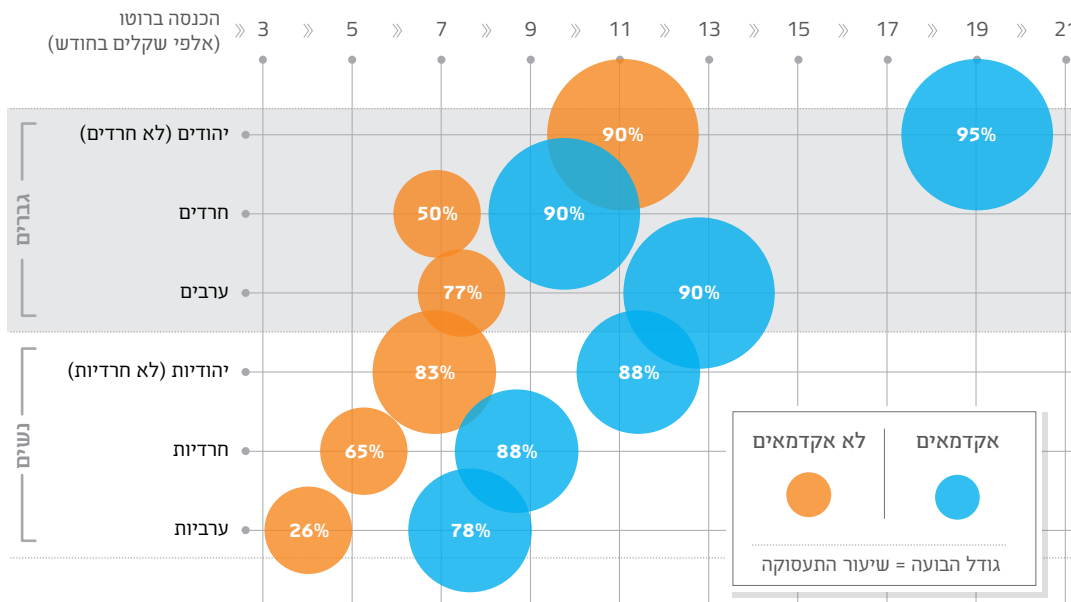
שיעור חסרי הכישורים הבסיסיים בישראל הוא גבוה במיוחד.

כישורים קוגניטיביים הוכחו כגורם חשוב בפריור העבודה. כישורים אלו נמדדים על ידי מבחני PISA הבינלאומיים, הבוחנים יכולת בקריאת טקסטים, בפתרון בעיות מתמטיות, ובחשיבה מדעית של בני 15. בין 2009 ל-2012 חל שיפור בציונים של תלמידי ישראל, ואולם מאז לא חל שיפור נוסף. השונות בתוצאות של התלמידים הישראלים הייתה ונשארה גבוהה. ניכר שמערכת החינוך בישראל לא הצליחה להקנות כראוי כישורים בסיסיים לנבחנים בני ה-15 אשר ילכו וייכנסו בשנים הקרובות לשוק העבודה.

אי-הצלחה זו בולטת במיוחד במגזר הערבי, שבו הציונים היו נמוכים מאוד יחסית לציונים במגזר היהודי. יש להוסיף שרוב התלמידים בחינוך החרדי, שמהווים למעלה מחמישית מתלמידי התיכון, לא נבחנו במבחנים אלו. בהתחשב בתכנית הלימוד בחינוך החרדי אנו משערים שהיכולת של תלמידים אלו במבחני PISA או דומיהם נמוכה משמעותית מזו של התלמיד הממוצע שנבחן בישראל.

* שיעור התלמידים שהשיגו נמוכים מרמת בקיאות 2 (סטיית תקן אחת מתחת לממוצע הציונים של כלל התלמידים במדינות הארגון שהשתתפו במבחן) - ממוצע עבור שלושת התחומים, חשבון קריאה ומדעים.
** התוצאות הן ממוצע הציונים בבחינת PISA בתחומים חשבון, קריאה ומדעים.

הכנסה מעבודה לעובד ושיעור התעסוקה לפי קבוצת השכלה, גילאי 30-49, 2014

גברים חרדים ונשים ערביות מאופיינים בשיעורי תעסוקה נמוכים ובשכר נמוך בקרב אקדמאים ובקרב לא-אקדמאים כאחד.

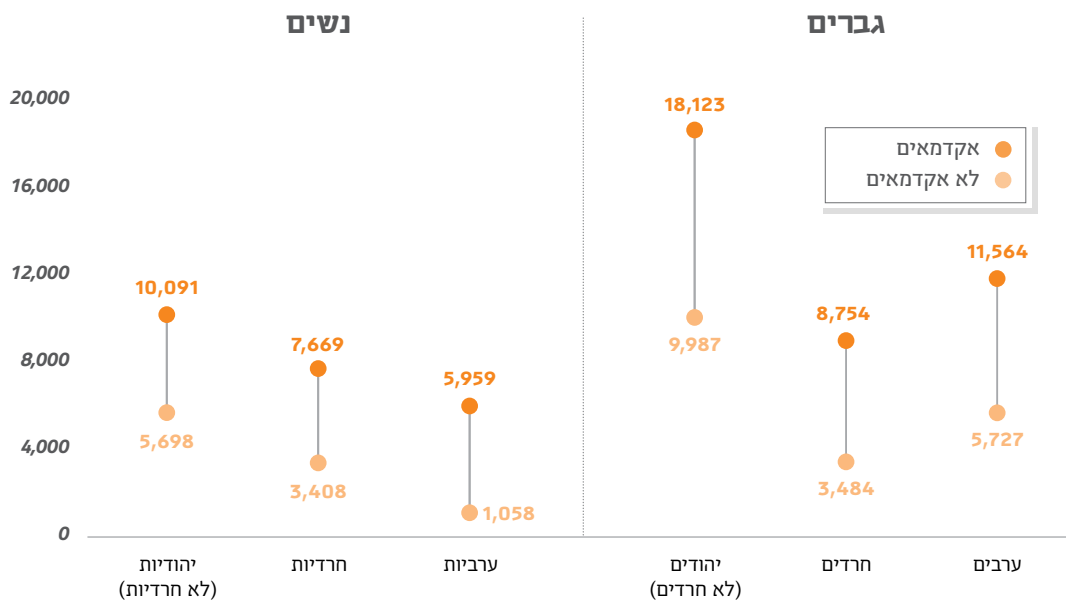
בקרב גברים בעלי השכלה אקדמית בגילים צעירים (30-49) יש פער ניכר בשכר החודשי ברוטו בין יהודים לא-חרדים לבין חרדים וערבים, אף ששיעורי התעסוקה של קבוצות אלו גבוהים יחסית. שכרם של חרדים אקדמאים נמוך אף מזה של יהודים לא-חרדים שאינם אקדמאים.

בקרב הנשים בולטת רמת ההשתכרות הנמוכה יחסית של נשים ערביות, בעיקר של נשים ללא השכלה אקדמית. גם הנשים החרדיות מאופיינות ברמת השתכרות נמוכה, הן בהשוואה לגברים החרדים בקבוצת גיל זו והן בהשוואה לנשים יהודיות לא-חרדיות.

מקור: עיבודי פורום קהלת לכלכלה לנתוני סקר ההוצאות של הלמ"ס

הכנסה מעבודה לנפש*

גילאי 30-49, לפי קבוצות השכלה, 2014 (ברוטו, שקלים לחודש)

הפערים בהכנסה לנפש בין קבוצות האוכלוסייה גדולים מאוד, על רקע השוני בשיעורי התעסוקה ובהכנסה למועסק.

ההכנסה מעבודה לנפש (ברוטו) מגלמת שקלול של שיעורי התעסוקה ושל רמת ההשתכרות של המועסקים.

בולטת ההכנסה הנמוכה מאוד של נשים ערביות לא-משכילות.

גברים חרדים בעלי השכלה אקדמית מאופיינים ברמה נמוכה יחסית של הכנסה לנפש, השווה למחצית ההכנסה לנפש של אקדמאים יהודים לא-חרדים.

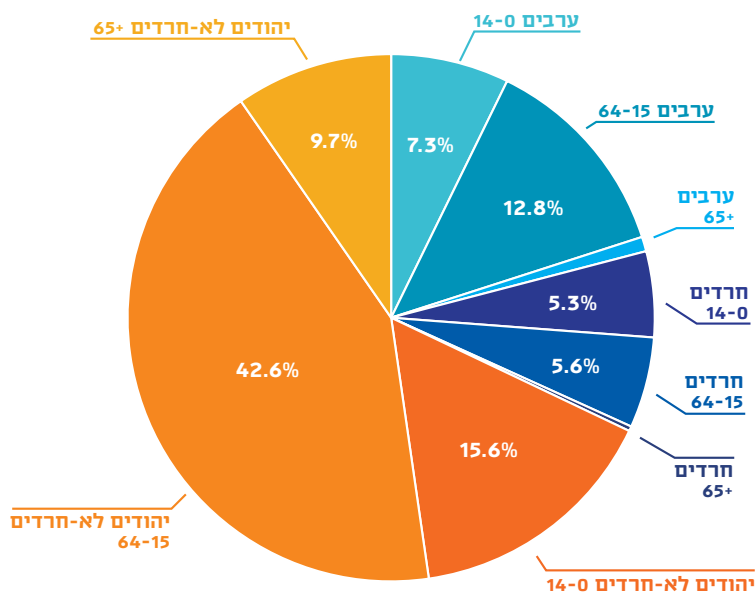
* נתון זה מתקבל מהכפלת שיעור התעסוקה ברמת ההכנסה ברוטו מעבודה לעובד בגילאי 30-49 בכל אחת מהקבוצות.

מקור: עיבודי פורום קהלת לכלכלה לנתוני סקר ההוצאות של הלמ"ס

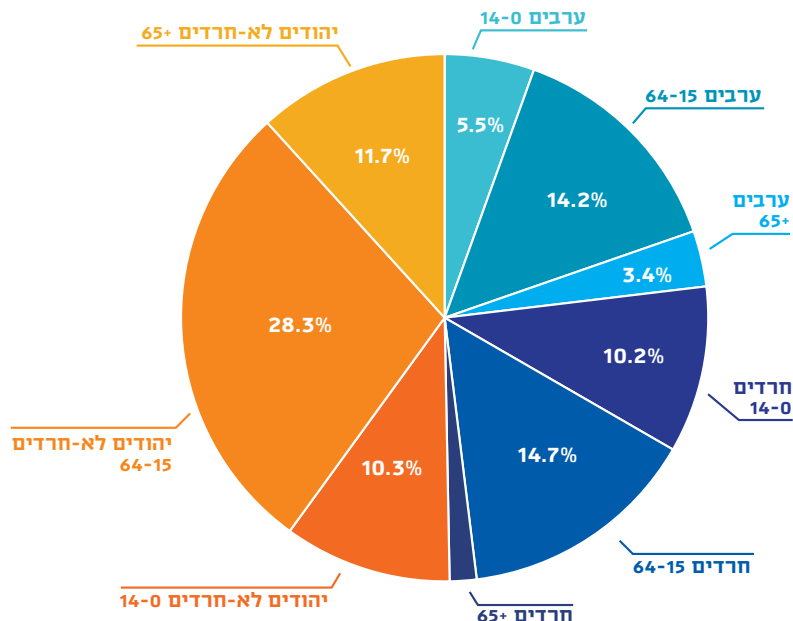
משקל האוכלוסייה היהודית הלא-חרדית צפוי להתכווץ בעשורים הקרובים במידה ניכרת, במיוחד בקבוצת גיל העבודה.

אוכלוסיית ישראל לפי קבוצת גיל ומגדר

2014

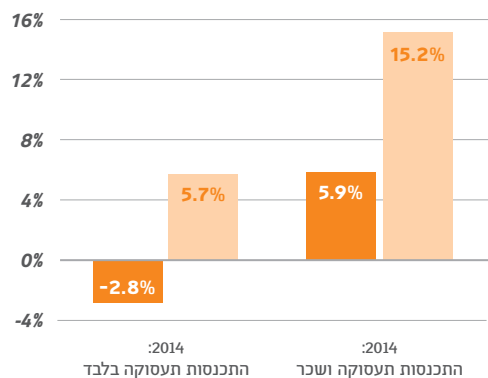
2059

עיבודי פורום קהלת לכלכלה לנתוני הלמ"ס (תחזית אוכלוסייה, 2009-2059, תרחיש בינוני)

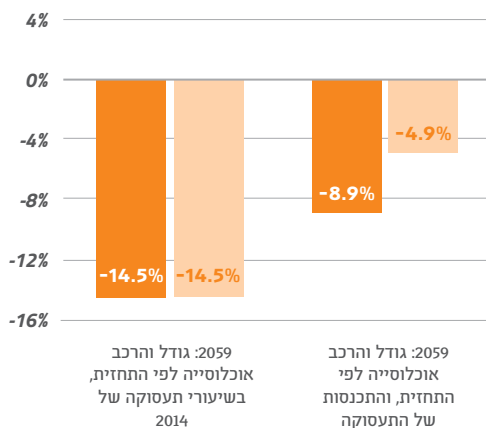

השינוי בהכנסת כלל המועסקים מעבודה, לו התרחשה התכנסות מלאה בהשוואה למצב הקיים ב-2014

לנפש | למועסק

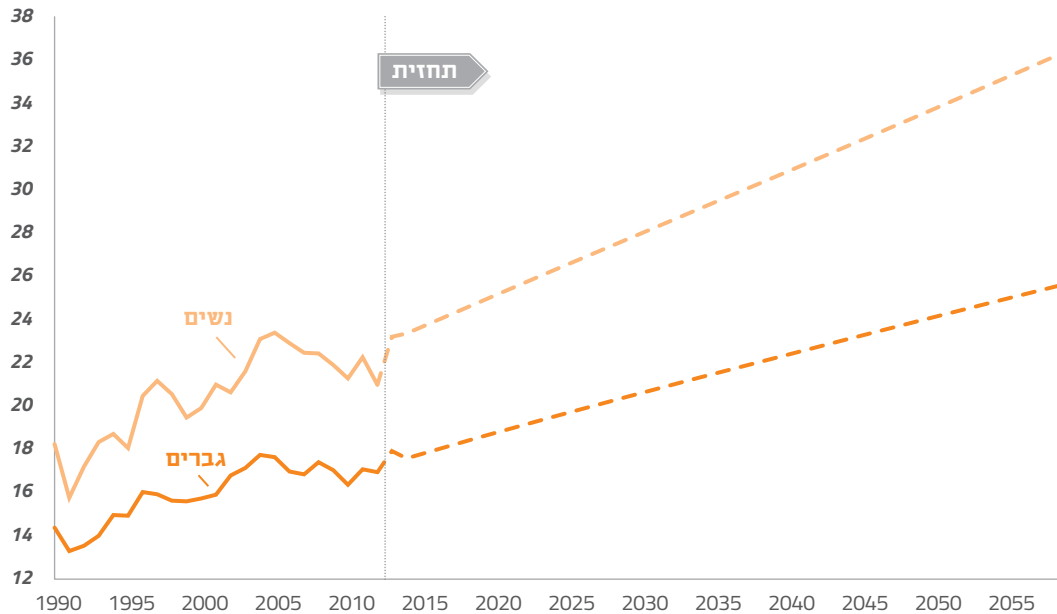
השינוי בהכנסות מעבודה של כלל המועסקים, בהשוואה למצב שבו ההרכב הדמוגרפי ושיעור התעסוקה בעינם, וכלל האוכלוסייה גדלה לפי התחזית*

אילו רמות התעסוקה והשכר בקרב החרדים והערבים היו דומות לאלו של שאר האוכלוסייה, ההכנסה הממוצעת לנפש הייתה גבוהה ב-15% לעומת המצב כיום; אי-התכנסות תביא בעוד ארבעה עשורים לקיטון בהכנסות בשיעור דומה, על רקע השינויים הדמוגרפיים הצפויים.

* ההנחה בתרחיש הייחוס היא שכלל האוכלוסייה, ובפרט כלל האוכלוסייה בגילאי 15 ומעלה, גדלה על-פי התחזית הרשמית, אך החלוקה הפנימית בין המגזרים אינה משתנה. כלל הנתונים נלקחו מסקר הוצאות 2014 של הלמ"ס, מלבד שיעורי גידול האוכלוסייה, לפי קבוצת-אוכלוסייה ומין, שנלקחו מתחזית האוכלוסייה 2009-2059, שפרסמה הלמ"ס ב-2012 (חלופה בינונית).

הפער בין גיל הפרישה בפועל לבין תוחלת החיים בגיל 65 במידה שלא יחול שינוי בגיל הפרישה בפועל

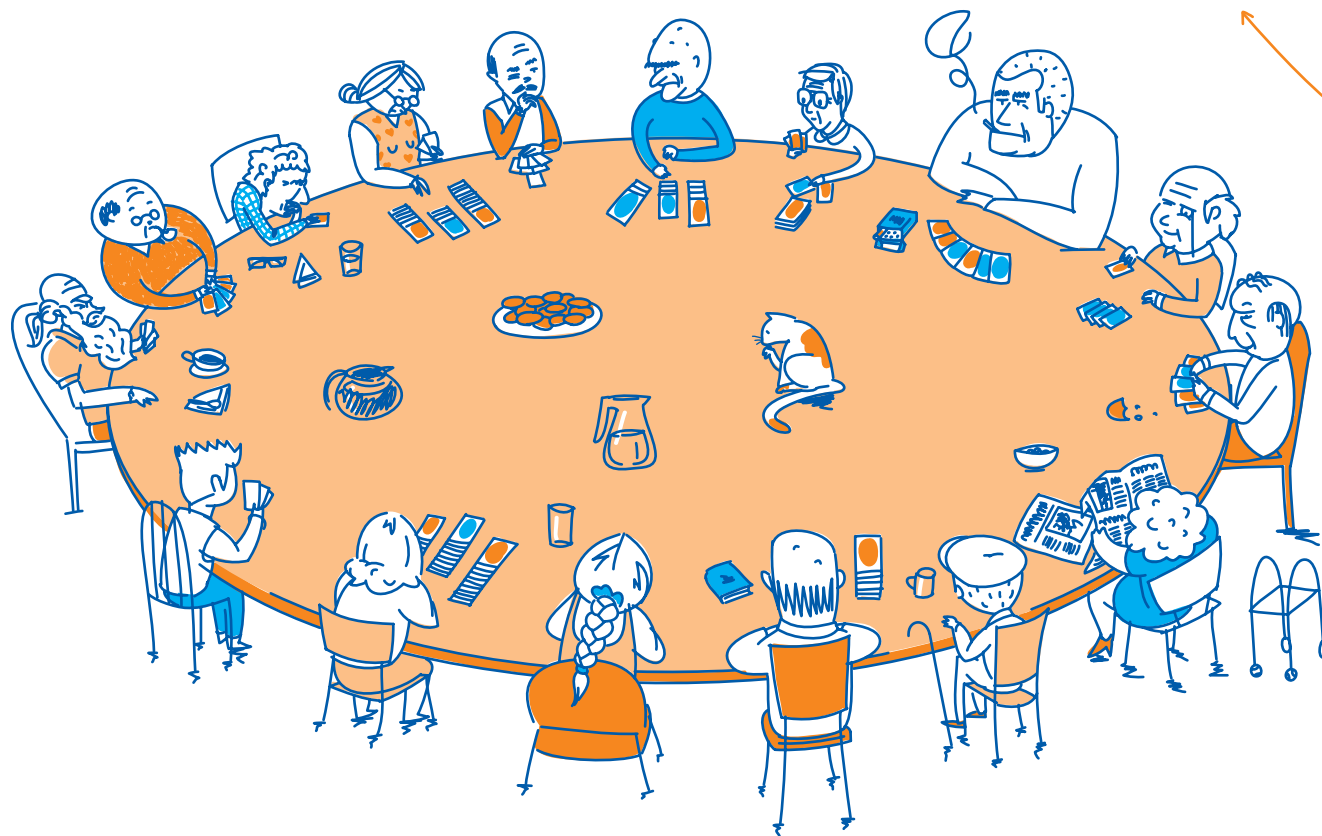

ללא שינויים נוספים בגיל הפרישה, תקופת הגמלאות בעשורים הבאים צפויה לגדול פי 1.5 עבור גברים ואף יותר מכך עבור נשים.

ההשלכה הישירה של הגידול בתוחלת החיים היא עלייה במספר שנות החיים שמשקי- הבית נדרשים לממן בין מועד הפרישה מהעבודה לבין גיל הפטירה.

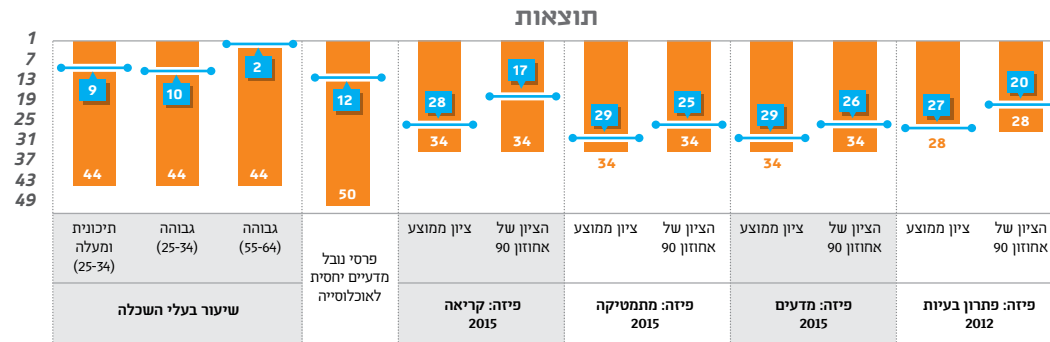
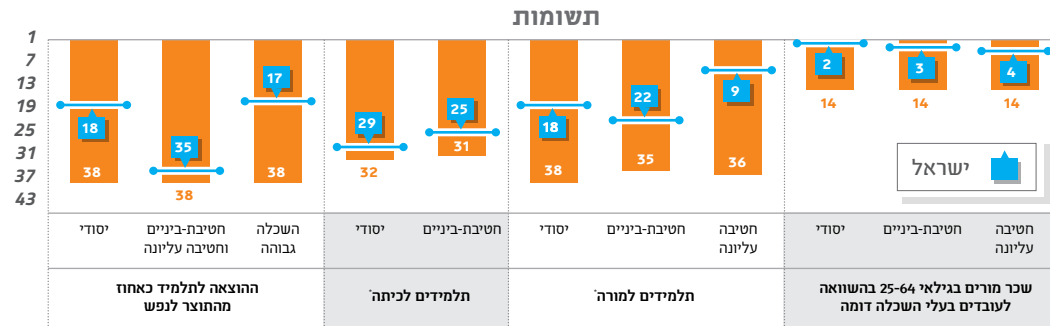
האפשרות למנוע שחיקה ברמת החיים תלויה בהגדלת שיעור ההפרשות הפנסיוניות (או צורות חיסכון אחרות) ובהגדלת מספר שנות העבודה של הפרט. לפיכך, יש צורך בהעלאת גיל הפרישה בפועל – באמצעות חוק או באמצעים אחרים.

משך תקופת הגמלאות צפוי להתארך פי 1.5

דירוג ישראל במדדים של מערכת החינוך ומספר המדינות שיש לגביהן נתון בכל מדד, 2012 או השנה האחרונה הזמינה

היקפי ההוצאה של ישראל בתחום החינוך קרובים לחציון המדינות המפותחות, אך ביצועי המערכת עודם נמוכים למדי בהשוואה בינלאומית.

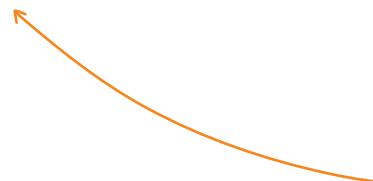
מצבה של מערכת החינוך בישראל כמעט הפוך ממצבה של מערכת הבריאות. היקף ההוצאה והיקף התשומות של מערכת החינוך ממקמים את ישראל מעל לחציון המדינות המפותחות, גם כשמואב בחשבון ההרכב הגילי.

לעומת זאת, הישגי הדור הצעיר בתחום החינוך נמוכים מאוד יחסית למדינות המפותחות: ההישגים של תלמידי ישראל במבחן פיזה (PISA) לשנת 2015, מציבים את ישראל בתחתית הדירוג בכל הקטגוריות אף על פי שישראל היא מהמובילות בעוצמת השיפור במבחן פיזה בין 2009 ל-2012.

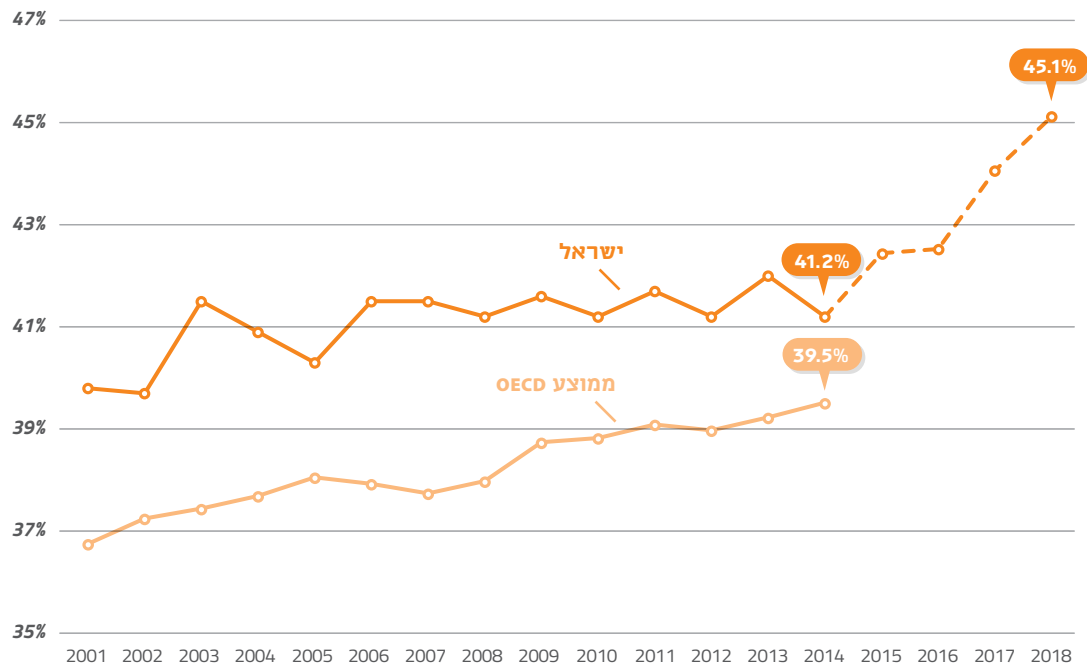
* בקטגוריות אלו, דירוג גבוה יותר ניתן ליחס נמוך יותר

ההוצאות על החינוך בישראל
קרובות להוצאה הממוצעת
במדינות מפותחות, אך
הביצועים נמוכים למדי

שכר המינימום בהשוואה לשכר הממוצע לעובדים במשרה מלאה ישראל והממוצע במדינות ה-OECD*

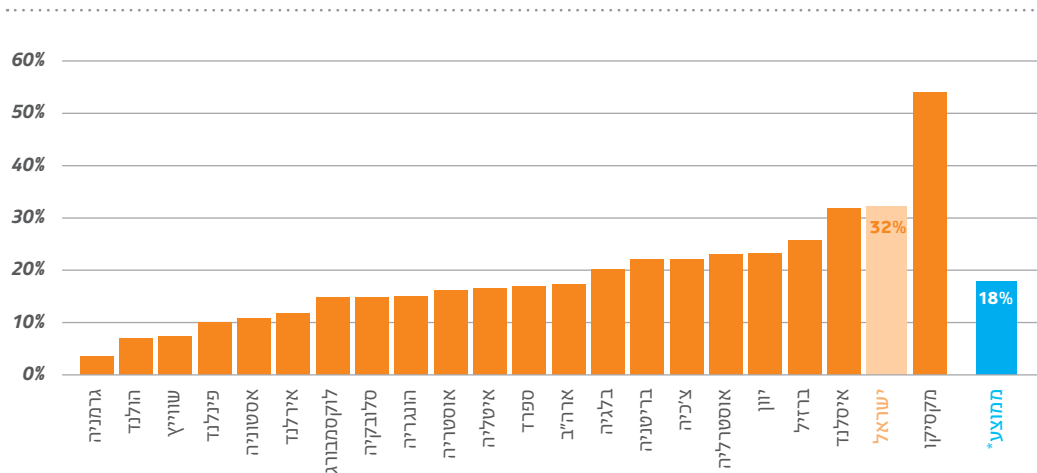
שכר המינימום בישראל גבוה בהשוואה לממוצע OECD, והוא עתיד לגדול אך יותר בשנים הקרובות.

שכר המינימום הסטטוטורי בישראל עמד בשנת 2014 על 4,300 שקלים בחודש, ורמתו – לאחר עלייה בכמה פעימות – תעמוד על 5,300 שקלים החל בדצמבר 2017. כתוצאה מכך, היחס בין שכר המינימום לשכר הממוצע יעלה מ-41.2% בשנת 2014 ל-45.1% בשנת 2018**.

לפי דוח ה-OECD, הרמה הגבוהה יחסית של שכר המינימום בישראל מקשה על עובדים חסרי מיומנות וניסיון תעסוקתי למצוא עבודה***.

* ממוצע פשוט של 25 מדינות ה-OECD שיש נתונים זמינים עבורן.
 ** התחזית עבור ישראל לשנים 2015-2018 מניחה גידול שנתי של 3% בשכר הממוצע לעובדים במשרה מלאה.
 *** קישור: www.oecd.org/israel/Employment-Outlook-Israel-EN.pdf

שיעור המועסקים מעל 45 שעות עבודה בשבוע*

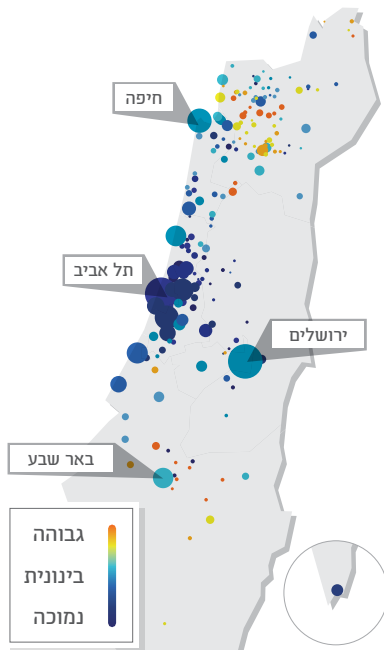

שליש מהעובדים בישראל עובדים שעות מרובות - שיעור גבוה מאוד בהשוואה למדינות מפותחות אחרות.

שעות העבודה המרובות של העובדים בישראל קשורות ברמת החיים במדינה בשני אופנים: ראשית, ריבוי שעות עבודה משמעו היקף מועט של פנאי, שהוא עצמו מאפיין של איכות חיים; שנית, שעות העבודה המרובות קשורות ברמה הנמוכה של פריון העבודה בישראל, שבתורו קשור ברמת התוצר לנפש.

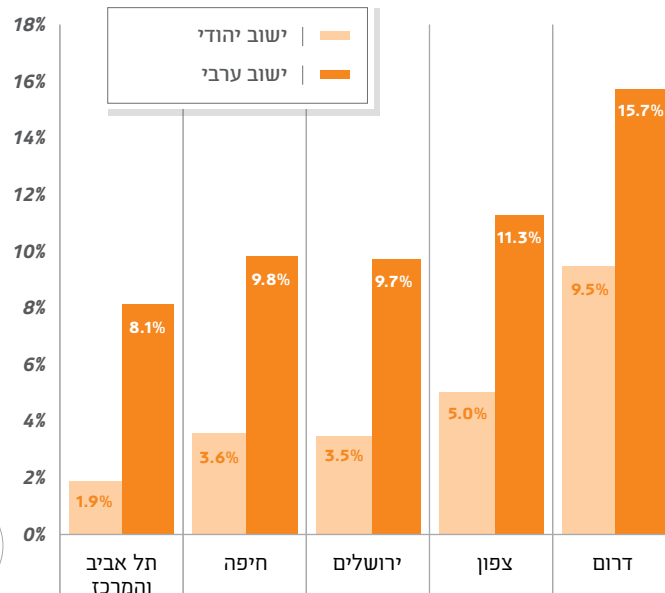
* 21 מדינות OECD. נתונים לשנת 2013 או השנה האחרונה הזמינה.

ישובים בישראל
לפי רמת אבטלה, 2015

* גודל הנקודות הוא פרופורציונאלי למספר המועסקים בישוב (ב-2012).

שיעור אבטלה חזוי בישוב
לפי מחוז ומגזר

שיעורי האבטלה גבוהים יותר בישובי הפריפריה וגבוהים הרבה יותר במגזר הערבי.

אמידה אקונומטרית*, הבוחנת את הקשר בין מאפייני הישובים – לרבות גודל הישוב, השיוך המגזרי והמחוז – מעלה כי בכל המחוזות יש פער גדול בין ישובים מהמגזר הערבי ובין שאר הישובים בישראל.

כך, למשל, שיעור המובטלים החזוי בישוב ערבי הממוקם במחוז דרום עומד על 16% – שיעור הגבוה ב-6 נקודות אחוז מישוב יהודי במחוז דרום וב-14 נקודות אחוז מישוב יהודי במחוז מרכז ותל-אביב.

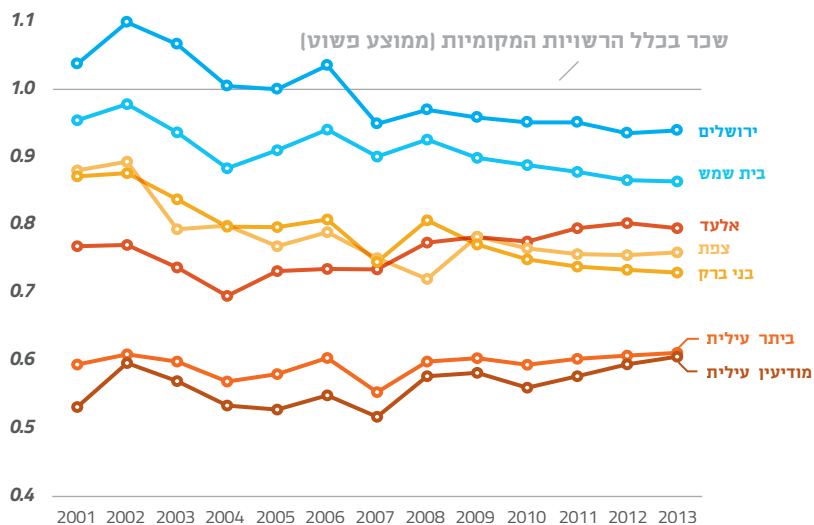
* אמידה בשיטת OLS של שיעור המובטלים בישוב i על המשתנים המסבירים: גודל הישוב (לוגריתם) ומשתני דמי למגזר ולמחוז. לחישוב התחזית הנחנו גודל ישוב השווה לממוצע המדגם (195 ישובים).

מקור: עיבודי פורום קהלת לכלכלה לנתוני שירות התעסוקה הישראלי (לשני התרשימים)

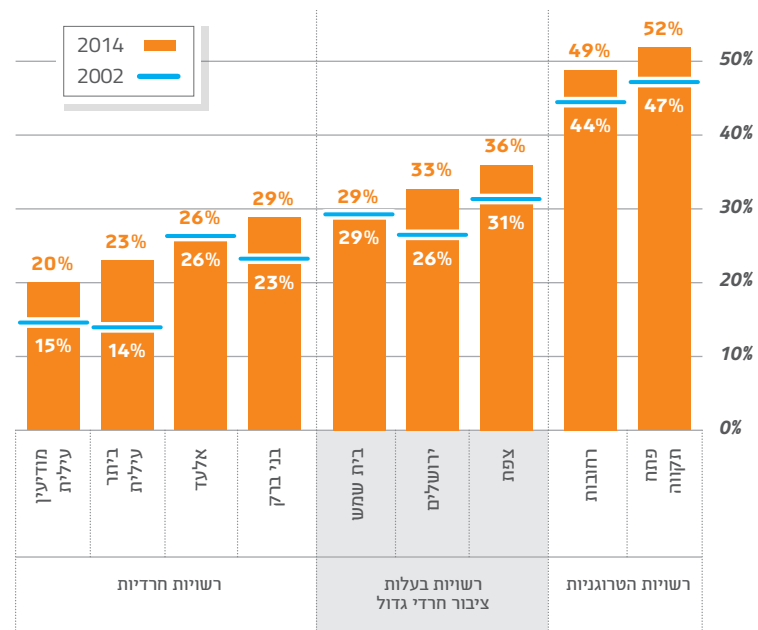

השכר הממוצע ברשויות החרדיות נותר נמוך מאוד, יחסית לממוצע של כלל הרשויות. ברשויות שבהן ציבור חרדי גדול השכר היחסי נשחק.

שכר שכירים ברשויות החרדיות
יחסית לשכר בכלל הרשויות

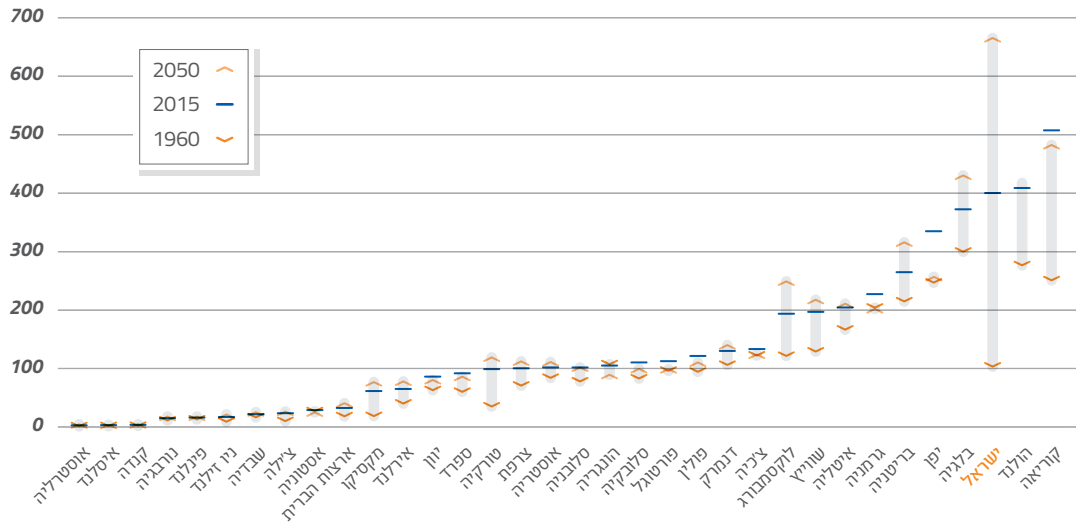

שיעור המועסקים מתוך כלל האוכלוסייה ברשות
בכל הגילאים, 2014 ו-2002

מקור: עיבודי פרום קהלת לכלכלה לנתוני הרשויות המקומיות של הלמ"ס

צפיפות אוכלוסייה, תושבים לקמ"ר (מדינות OECD)

צפיפות האוכלוסייה בישראל גבוהה מאוד יחסית למדינות מפותחות אחרות. ישראל צפויה להיפך למדינה הצפופה ביותר ב-OECD.

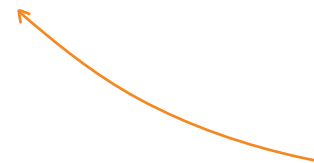
הצטופפות המתמשכת של האוכלוסייה בישראל עלולה לפגוע באיכות החיים במדינה. העובדה ששיעור ניכר משטחה של ישראל הוא מדברי מחריף בעיה זו.

הצטופפות זו מחייבת תפקוד ברמה גבוהה מאוד של מערכות התכנון; תכנון, הקמה וניהול מתאימים של תשתיות תחבורה ואנרגיה; וניהול נכון של משאבי טבע וסביבה.

* בתרשים זה שטחה של ישראל של ישראל אינו כולל את אזור יהודה ושומרון ואת רצועת עזה אך כולל את שטח הגולן ומזרח ירושלים; האוכלוסייה כוללת את תושבי ישראל המתגוררים ביהודה ושומרון.

צפיפות האוכלוסין
בישראל גבוהה מאוד

פורום קהלת לכלכלה

פורום קהלת לכלכלה מקדם מדיניות תומכת צמיחה, תחרות וחירות, באמצעות מחקר כלכלי וחברתי. הפורום נוסד בירושלים בספטמבר 2014, בתמיכת פורום קהלת וקרן תקוה. הפורום מתמחה בניתוח סוגיות כלכליות וחברתיות ובהכנת הצעות מדיניות על בסיס מחקר, תיאורטי ואמפירי. פעילות הפורום ופרסומיו מכוונים למקבלי ההחלטות ולקהל הרחב, ומטרתם לגבש תמונה מדויקת של המציאות הכלכלית והחברתית בישראל, לאתגר תפיסות מקובלות, ולהציע פתרונות מדיניות שיאפשרו לקדם שגשוג כלכלי וחברתי.

פורום קהלת

פורום קהלת הוא מכון מחקר השוכן בירושלים ופועל לעיגון מעמד הקבע של ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי, לחיזוק הדמוקרטיה הישראלית, קידום חירות הפרט ועידוד יישום עקרונות השוק החופשי בישראל. הפורום איננו מפלגתי ונשען על מקורות עצמאיים פרטיים ללא מימון ישיר או עקיף ממדינת ישראל או מכל ישות מדינית אחרת. כל תוצרי הפורום מוגשים למקבלי ההחלטות ולציבור ללא תמורה.

קרן תקוה

קרן תקוה היא מוסד פילנתרופי ומכון חשיבה אמריקני, ששם לו למטרה לטפח מצוינות אינטלקטואלית ואזרחית בעם ישראל ובמדינת ישראל. הקרן עושה זאת באמצעות מפעלים חינוכיים ואינטלקטואליים, בהם באים לידי ביטוי מיטב ההוגים והתורות המדיניות, המוסריות, הכלכליות שהתפתחו במהלך ההיסטוריה.

הקרן משקיעה במגוון רחב של יוזמות בישראל, בארצות הברית וברחבי העולם, ובכלל זה תכניות אקדמיות וחינוכיות, מענקי מחקר ופרסומים.

פורום קהלת

פורום קהלת הוא מכון מחקר השוכן בירושלים ופועל לעיגון מעמד הקבע של ישראל כמדינת הלאום של העם היהודי, לחיזוק הדמוקרטיה הישראלית, קידום חירות הפרט ועידוד יישום עקרונות השוק החופשי בישראל. הפורום איננו מפלגתי ונשען על מקורות עצמאיים פרטיים ללא מימון ישיר או עקיף ממדינת ישראל או מכל ישות מדינית אחרת. כל תוצרי הפורום מוגשים למקבלי ההחלטות ולציבור ללא תמורה.

פורום קהלת (ע"ר)

רח' עם ועולמו 8, ירושלים 9546306

טל': 02-6312720 | פקס: 077-318-2028

office@kohelet.org.il | www.kohelet.org.il

ISBN 978-965-7674-33-8

9 789657 674338

